

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Анотація. Визначено позицію України у світовому виробництві й експорті агропродовольчої продукції, показані її конкурентні переваги. Узагальнено особливості європейської моделі підтримки сільськогосподарських виробників. Проаналізовано системи підтримки агровиробників у світлі формування зони вільної торгівлі (ЗВТ) Україна – ЄС. Досліджено стан та тенденції інвестиційного забезпечення виробничої інфраструктури аграрного сектору України.

Аннотация. Определена позиция Украины в мировом производстве и экспорте агропродовольственной продукции, показаны ее конкурентные преимущества. Обобщены особенности европейской модели поддержки сельскохозяйственных производителей. Проанализированы системы поддержки агропроизводителей в свете формирования зоны свободной торговли (ЗСТ) Украина – ЕС. Изучено состояние и тенденции инвестиционного обеспечения производственной инфраструктуры аграрного сектора Украины.

Annotation. The article outlines the position of Ukraine in the world production and exports of agri-food products, shows its competitive edge. The features of the European model of support of agricultural producers are generalized. Systems of support of agricultural producers are analyzed in the light of the formation of a free trade area (FTA) Ukraine - EU. The condition and trends towards providing investment supply to the industrial infrastructure of the agrarian sector of Ukraine are studied.

Ключові слова: АПК України, зона вільної торгівлі (ЗВТ), ЄС, СОТ, іноземні інвестиції.

Розвиток світової економіки наразі характеризується значним загостренням проблеми забезпечення продовольством. Це зумовлено швидким зростанням національних економічних систем країн, що розвиваються. Можливості для нарощування розвиненими країнами обсягів сільськогосподарського виробництва значно обмежені. Тому вирішення продовольчої проблеми зумовлює необхідність проведення системи заходів, покликаних поставити національні агропродовольчі комплекси на шлях інноваційного розвитку. Міжнародні й вітчизняні науковці схиляються до думки, що роль аграрного сектору зростає в контексті всесвітнього розвитку. Розвиток економіки України неможливий без конкурентоспроможної агросфери, що і зумовлює актуальність теми даної статті.

Питання проблем і перспектив аграрного сектору України досліджувалося багатьма вченими Національної академії наук України та Національної академії аграрних наук України: П. Борщевським, В. Точіліним, О. Бородіною, О. Шубравською, І. Лукиновим та ін. Їхні праці висвітлюють проблеми функціонування цільових ринків АПК, залучення інвестицій в агросферу та її сталого функціонування.

Метою роботи є розкриття проблеми державної підтримки вітчизняних виробників у контексті створення зони вільної торгівлі Україна – ЄС та перспектив залучення іноземних інвестицій в АПК України.

Загальна характеристика АПК України на світовому аграрному ринку. Незважаючи на відставання від багатьох держав за показниками матеріально-технічного забезпечення агросфери, Україні вдалося зберегти досить високі конкурентні позиції на світовому агропродовольчому ринку. Головною причиною цього є наявність потужного земельного потенціалу й дешевої робочої сили [1, с. 118].

Україна має високі валові показники виробництва й експорту агропродовольчої продукції, незважаючи на низьку продуктивність аграрного господарювання. Протягом періоду своєї незалежності Україна знаходиться в першій двадцятці країн-виробників пшениці, молока, кукурудзи (таблиця) [1, с. 127].

Таблиця

**Місце України серед перших 20 світових
виробників сільськогосподарської продукції, %**

Показники	1992 р.	2000 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2010 р.	2012 р.
Пшениця	7	13	11	11	13	12	8
Ячмінь	5	8	4	7	3	7	2
Кукурудза	...	19	12	15	15	12	10
Гречка	3	3	3	3	3	3	3
Насіння сояшника	4	3	3	2	2	2	2
Ріпак	17	17	...	14	10	9	6

© Тимченко А. І., 2013

Картопля	4	6	4	4	5	5	4
----------	---	---	---	---	---	---	---

Цукровий буряк	2	6	5	5	4	5	6
Молоко	6	8	10	10	10	11	12

Результати агропродовольчого виробництва України зумовлюють експортну спеціалізацію держави, яка є нетто-експортером сільськогосподарської продукції на світовому ринку. Зокрема, в експорті соняшникової олії та ячменю Україна є одноосібним світовим лідером.

Необхідно розглянути створення зони вільної торгівлі Україна – ЄС. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності АПК України була започаткована в період отримання державою незалежності. Унаслідок бурхливої лібералізації (1993 – 1995 рр.) агропродовольчий ринок не мав економічної й адміністративної підтримки й був позбавлений захисту від іноземної конкуренції. Українські товаровиробники перебували в гірших умовах порівняно із західними, оскільки останні використовували сучасну техніку й мали державну підтримку. Розпочався період значного скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, що призвело до посилення протекціоністських тенденцій у зовнішньоекономічній політиці України [2, с. 148].

Подальша зміна законодавства пов'язана зі вступом України до СОТ та вибором курсу на інтеграцію в економічні структури Західної Європи. Прикладом цього є питання про підтримку вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції, яке постало в новому світлі у зв'язку з підвищенням темпів міжнародної інтеграції внаслідок намагань створити зону вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та Європейським Союзом.

Зона вільної торгівлі – тип міжнародної інтеграції, що передбачає скасування країнами-учасниками митних тарифів, податків та інших зборів, кількісних обмежень у торгівлі. Створення ЗВТ не передбачає створення наднаціональних органів управління та координації, проте зберігаються митні кордони для контролю за товарами, що проходять через державні кордони.

ЄС є стратегічним партнером України, в першу чергу, як ринок для експорту продукції вітчизняних виробників. Тривалий час більшість продукції Україна експортувала до Росії, країн Близького Сходу й Північної Африки. Наближення кордонів ЄС до України внаслідок входження до співтовариства її західних сусідів зумовило виникнення питання про розвиток зовнішньоекономічного співробітництва. Протягом останніх років велися активні переговори між представниками країн щодо створення ЗВТ.

Між системами підтримки сільськогосподарських виробників в Україні та ЄС існує принципова різниця, яка полягає у використовуваних механізмах підтримки, рівні розвитку інституціонального забезпечення підтримки тощо. Система підтримки євровиробників – одна з найкращих у світі. Загальний рівень підтримки виробників ЄС складає понад 90 млрд євро. В Україні він не перевищує 1 млрд євро [3, с. 135].

Урегулювання відносин між Україною та ЄС у формуванні ЗВТ вимагає усвідомлення того, що кожна зі сторін відстоює власні інтереси, тому підготовка переговорів щодо питання створення ЗВТ має здійснюватися після тривалого вивчення всіх його аспектів.

Перспективи залучення іноземних інвестицій в АПК України. Розвиток агропродовольчої сфери неможливий без формування ефективних механізмів залучення інвестицій. У посткризовий період сільське господарство втрачало привабливість для інвестицій. Зокрема, якщо за період 2001 – 2007 рр. обсяги інвестицій в основний капітал по галузі сільського господарства, мисливства, лісового господарства зросли в 7,6 рази, а в харчовій промисловості – в 3,8 рази, то, починаючи з 2008 р., у залученні інвестиційних ресурсів спостерігається значний спад [4, с. 74].

Інвестиційна привабливість агропродовольчої сфери визначається інфраструктурними і макроекономічними умовами. Найбільших капіталовкладень потребують інфраструктурні об'єкти. Проте в загальному обсязі інвестицій, залучених в економіку країни, частка агросфери незначна. Зокрема, в 2012 р. частка інвестицій у капітал підприємств сільського господарства становила 8,1 %, у підприємства харчової промисловості – 4,8 % (рис. 1) [4, с. 79].

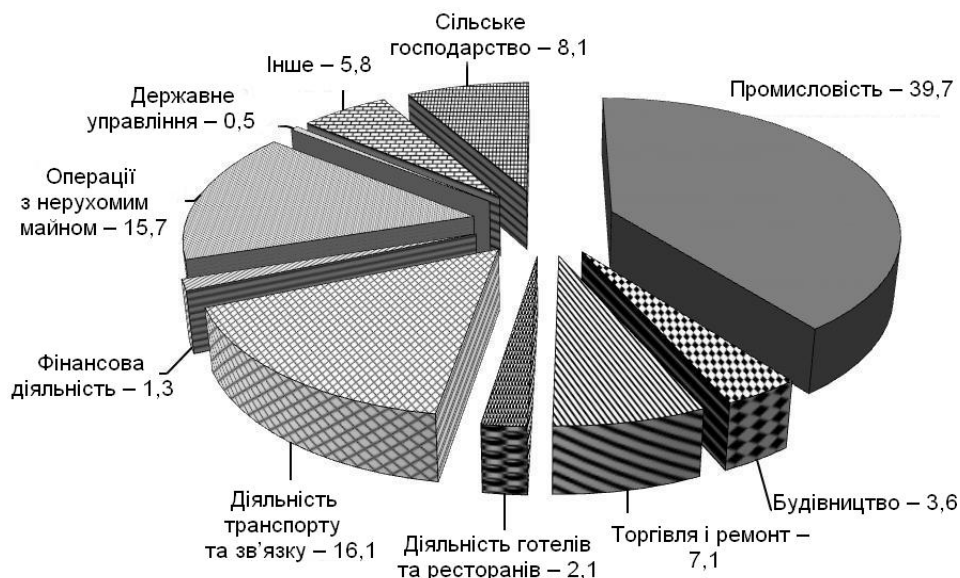

Рис. 1. Структура інвестицій в основний капітал держави за видами економічної діяльності, 2012 р., %

Основою забезпечення сприятливого середовища для інвестицій в агропродовольчу сферу є державна законотворча діяльність [4, с. 75]. На основі дослідження нормативно-правової бази агросфери можна зробити

висновок про неефективність системних підходів при вирішенні інфраструктурних проблем агропродовольчої сфери. Більшість законодавчих актів стосуються окремих аспектів розбудови інфраструктури агросфери. Єдиним документом, який містить умови для комплексного вирішення проблем інфраструктурного забезпечення агросфери є Постанова Кабінетів Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 158 "Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року". Цей документ висвітлює шляхи вирішення проблем інженерної інфраструктури й транспорту агросфери. Згідно з програмою 2010 р., на розвиток сільського господарства планувалося залучити 13,3 млрд грн, і було залучено майже 92 % від прогнозованого показника. Цей факт показує реальну можливість залучення прогнозованих 20 млрд грн інвестицій у 2015 р. [4, с. 80].

Для розвитку виробничої інфраструктури агросфери важливими є обсяги нарощення будівництва нових об'єктів та ремонт існуючих. Наразі Україна не має змоги піднятися до рівня інвестування інфраструктурних проектів розвиненими державами. Заплановані середньорічні обсяги інвестицій в інфраструктуру на 2010 – 2020 рр. (рис. 2) свідчать про те, що частка всіх інвестиційних ресурсів, які припадають на країни пострадянського простору, майже вшестеро менше від вкладень у розвиток інфраструктури країн Євросоюзу [5, с. 69].

Рис. 2. Заплановані середньорічні обсяги інвестицій в інфраструктуру в 2010–2020 рр., млрд дол. США

Захист інтересів вітчизняних виробників у зовнішніх стосунках з іншими країнами – один із найважливіших стратегічних пріоритетів для України. Державна влада має підготувати пропозиції щодо захисту національного ринку для збереження виробництва продукції АПК, зокрема й в умовах створення ЗВТ Україна – ЄС. Гострота проблем залучення інвестицій в об'єкти виробничої інфраструктури АПК та їх раціональне використання виносять питання підвищення інвестиційної привабливості виробничої інфраструктури агропродовольчої сфери на порядок денний. Україна при виборі своєї зовнішньоторговельної політики в агросфері повинна визначити національні інтереси та знайти шляхи їх захисту в умовах всесвітнього розвитку.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Прокопенко К. О. Розвиток аграрного ринку України в умовах дії інноваційних чинників / К. О. Прокопенко, О. В. Шубравська // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 2. – С. 118–129. 2. Ганначенко С. Л. Світовий ринок агропродовольства на сучасному етапі розвитку: перспективи для України / С. Л. Ганначенко // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 1. – С. 142–153. 3. Киристюк С. В. Нові виклики для аграрного сектора у світлі формування зони вільної торгівлі Україна – ЄС / С. В. Киристюк // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 1. – С. 130–141. 4. Дейнеко Л. В. Інвестиційна привабливість виробничої інфраструктури агропродовольчої сфери / Л. В. Дейнеко, Т. В. Стройко // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 4. – С. 73–81. 5. Піменова О. В. Модель оцінки рівня ефективності форм господарювання в аграрному секторі / О. В. Піменова. – 2012. – № 4. – С. 63–72.